

СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

А. Г. МАЙДАНЕВИЧ, здобувач*

**Національний університет біоресурсів і природокористування
України**

E-mail: jurist@biqmir.net

Анотація. Стаття присвячена дослідженню проблемних питань, пов'язаних із суб'єктами адміністративної відповідальності. На підставі аналізу чинного законодавства України та доктринальних думок зроблено висновок про передчасність і необґрунтованість визнання юридичних осіб суб'єктами адміністративної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності.

Ключові слова: суб'єкти адміністративної відповідальності, фізичні особи, юридична відповідальність, порушення прав інтелектуальної власності.

Актуальність. Відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) суб'єктами адміністративної відповідальності є осудні фізичні особи, яким на момент вчинення адміністративного правопорушення виповнилося шістнадцять років. Це так званий загальний суб'єкт адміністративного правопорушення. Спеціальним суб'єктом адміністративного правопорушення є особа, яка може бути визнана суб'єктом конкретного адміністративного правопорушення, а відтак притягнута до адміністративної відповідальності за наявності у неї, крім ознак загального суб'єкта, певних додаткових ознак. Однак крім вказаних суб'єктів на законодавчому рівні встановлено адміністративну відповідальність і юридичних осіб.

Метою дослідження є розкриття особливостей суб'єктів адміністративної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. Розмаїття відносин публічного управління зумовлює і значну кількість різновидів суб'єктів, які є учасниками адміністративно-правових відносин взагалі й відносин адміністративної відповідальності зокрема. В науці адміністративного права виділяють загальний і спеціальний суб'єкти адміністративного правопорушення. Тобто, чинний КУпАП встановлює адміністративну

* Науковий керівник – доктор юридичних наук, доцент О. П. Світличний

відповідальність лише фізичних осіб. Проте рядом законів фактично встановлено відповідальність і юридичних осіб, яка за своєю природою не може вважатися нічим іншим, як адміністративною відповідальністю. Не вдаючись до розкриття змісту законів, якими встановлено адміністративну відповідальність юридичних осіб, потрібно зазначити, що законодавець, встановлюючи адміністративну відповідальність юридичних осіб, у КУпАП до цього часу не встановлює таку відповідальність, тоді як відповідальність юридичних осіб передбачена Кримінальним кодексом України. У зв'язку із встановлення кримінальної відповідальності юридичних осіб А. А. Музика зазначає, що визнання останніх суб'єктами кримінальної відповідальності не відповідає принципам кримінального права – особистої (індивідуальної) відповідальності особи за вчинений злочин та наявності вини [1, с. 62]. Що стосується визнання суб'єктами адміністративної відповідальності юридичних осіб, з цього приводу в науці адміністративного існують різні думки. Наприклад, Ю. П. Битяк, Є. В. Додін, І. П. Голосніченко, С. Т. Гончарук, Д. М. Лук'янець зазначають, що юридичні особи є суб'єктами адміністративних проступків, тоді як Е. Ф. Демський переконаний, що такий підхід є передчасним і необґрунтованим [2, с. 29]. Зокрема, він зазначає, що «визнання юридичних осіб суб'єктами адміністративної відповідальності є передчасним, необґрунтованим і включення до проекту нового Кодексу України про адміністративні проступки є недоцільним», а штрафи за правопорушення у сфері підприємницької діяльності та господарювання, які накладаються відповідно до чинного законодавства на юридичних осіб, є «окремим (особливим) видом юридичної відповідальності – економічною відповідальністю» [3, с. 168–176]. Думку Е. Ф. Демського підтримує О. П. Світличний, який доходить висновку про недоцільність визнання суб'єктами адміністративної та кримінальної відповідальності юридичної особи за порушення прав інтелектуальної власності [4, с. 211–212].

Крім того, важливим є питання встановлення суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення, вчиненого юридичною особою. До юридичної особи поняття «вина», яка характеризує свідоме, психологічне ставлення особи до вчинення нею протиправного діяння та його наслідків застосовуватися не може, оскільки сама по собі юридична особа як колективний суб'єкт не може володіти власне свідомістю. Також на сьогодні існує достатньо законодавчих актів, які дозволяють притягнути юридичну особу до відповідальності. В тому числі й керівника юридичної особи.

Незважаючи на те, що Ю. П. Битяк є прихильником визнання юридичної особи суб'єктом адміністративної відповідальності, він зазначає, що Господарський кодекс України (далі – ГК України), глава 28 якого повністю присвячена загальним питанням адміністративної відповідальності юридичних осіб, можна назвати не лише законом, який офіційно визнав адміністративну відповідальність юридичних осіб, а й

першим кодифікованим актом, який містить загальні положення щодо такої відповідальності. Водночас, на його думку, це положення стосується не всіх випадків, але значної частини з них. Вони регулюють відповідальність юридичних осіб за порушення в сферах обмеження монополізму, захисту конкуренції, захисту прав споживачів, зовнішньоекономічної діяльності, реклами тощо [5, с. 195].

Будучи прихильником визнання юридичної особи суб'єктом адміністративної відповідальності, І. П. Голосніченко також підкреслює, що частина санкцій за ГК України являє собою заходи адміністративної відповідальності, що можуть застосовуватися і до юридичних осіб [6, с. 488].

Водночас господарсько-правовій відповідальності властиві особливі ознаки. Юридична природа такої відповідальності полягає у негативній оцінці поведінки правопорушника з боку держави і в прямій вимозі або санкції закону застосувати до нього заходи майнового впливу у вигляді відшкодування збитків, сплати неустойки, штрафу, пені або інші несприятливі для правопорушника правові наслідки. Загальним принципом такої відповідальності є державна забезпеченість щодо застосування передбачених договором чи законом майнових та інших господарських санкцій. Держава гарантує застосування їх завдяки системі спеціальних і загальних правозахисних державних органів, функцією яких є саме застосування господарських санкцій [7, с. 279].

На сьогодні існує різноманітність законодавчих підстав відповідальності юридичних осіб за порушення прав інтелектуальної власності, яка значною мірою впливає на стан охорони суб'єктивних прав суб'єктів права інтелектуальної власності шляхом застосування різноманітних заходів. Заходи відповідальності щодо юридичних осіб за порушення прав інтелектуальної власності можна поділити на: 1) заходи майнового характеру; 2) заходи, пов'язані з обмеженням дієздатності юридичних осіб; 3) заходи організаційного характеру. Як наголошує І. П. Голосніченко, серед заходів адміністративної відповідальності юридичних осіб, найуживанішими є заходи майнового характеру, серед яких можна виділити: фінансові санкції; вилучення майна; вилучення прибутку (доходу) або інших незаконно отриманих сум [6, с. 489].

Взявши за основу запропоновані вище заходи відповідальності юридичних осіб та враховуючи значну кількість спеціальних законів у сфері охорони прав інтелектуальної власності, розглянемо це на прикладі ст. 55 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин». Також встановлено, що суд може постановити рішення про накладення на порушника штрафу у розмірі 10 % суми, присудженої судом на користь позивача. Сума штрафів у такому випадку спрямовуються до Державного бюджету України [8].

Згідно з ч. 3 ст. 55 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» суд має право вилучити з комерційного обігу чи конфіскувати незаконно одержаний відповідачем будь-який матеріал сорту та

продукту, отриманого безпосередньо з нього, а також вилучити чи конфіскувати матеріали, обладнання, які були значною мірою використані для незаконного виробництва матеріалу сорту. Також підлягають вилученню до вирішення питання у судовому порядку диски для лазерних систем зчитування, виготовлені, імпортовані або ті, що експортуються, а також обладнання та сировина, імпортовані з порушенням вимог, передбачених частиною п'ятою ст. 8 Закону «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» [9].

Ще одним різновидом заходів відповідальності майнового характеру, що застосовуються до юридичних осіб, є вилучення прибутку (або) інших незаконно отриманих сум. Так, згідно з ч. 6 ст. 8 Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» прибуток, отриманий в результаті діяльності з порушенням вимог цього Закону, стягується у судовому порядку та зараховується до Державного бюджету України.

Сьогодні за вчинення правопорушень юридичними особами можуть бути застосовані такі адміністративні заходи як анулювання ліцензії на здійснення певного виду діяльності, обмеження або тимчасова заборона здійснення певних видів діяльності. Зокрема, Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 р. встановлено, що ліцензуванню підлягає діяльність суб'єктів господарювання, діяльність яких пов'язана із здійсненням зовнішньоекономічної діяльності [10]. У разі здійснення операцій, пов'язаних із об'єктами інтелектуальної власності, відповідний суб'єкт господарювання (юридична особа) для здійснення такої діяльності повинна отримати ліцензію.

У разі порушення суб'єктом господарювання ліцензійних умов така діяльність може бути призупинена шляхом анулювання ліцензії. Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності» встановлено, що анулювання ліцензії – це позбавлення ліцензіата права на провадження виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, шляхом прийняття органом ліцензування рішення про анулювання його ліцензії (ч. 1 ст. 16).

За провадження виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, без ліцензії чи здійснення таких видів господарської діяльності з порушенням умов ліцензування посадові особи суб'єктів господарювання несуть адміністративну відповідальність, передбачену КУпАП.

Крім анулювання дії ліцензії, обмеження або тимчасова заборона здійснення певних видів діяльності може проявлятися і в інших формах. Так, відповідно до ст. 9 Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з

виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» до суб'єктів господарської діяльності можуть бути застосовані спеціальні заходи стосовно припинення порушень під час виробництва, експорту/імпорту дисків для лазерних систем зчитування, матриць. З метою припинення порушень вимог щодо виробництва дисків для лазерних систем зчитування, матриць додатково можуть застосовуватися такі спеціальні заходи: обмеження або тимчасова заборона діяльності суб'єктів господарювання; опечатування та/або вилучення дисків для лазерних систем зчитування, матриць, вироблених з порушенням встановлених вимог, а також обладнання та сировини для їх виробництва, що не відповідають вимогам вказаного Закону.

Крім того, відповідно до ст. 16 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» за порушення цього або пов'язаних з ним законів України до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності можуть бути застосовані спеціальні санкції, зокрема у вигляді застосування до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності індивідуального режиму ліцензування або тимчасового зупинення зовнішньоекономічної діяльності. Індивідуальний режим ліцензування діє до моменту усунення порушень законодавства України або застосування практичних заходів, що гарантують виконання цього Закону та/або пов'язаних з ним законів України та скасовується центральним органом виконавчої влади з питань економічної політики [11].

Тимчасове зупинення зовнішньоекономічної діяльності діє до моменту усунення порушень законодавства України або застосування практичних заходів, що гарантують виконання цього Закону та/або пов'язаних з ним законів України, але не більше трьох місяців з дати винесення відповідного рішення центральним органом виконавчої влади з питань економічної політики. Подовження дії тимчасового зупинення зовнішньоекономічної діяльності здійснюється виключно за рішенням суду.

До заходів відповідальності, що застосовуються до юридичних осіб і мають організаційний характер, слід віднести примусову реорганізацію юридичної особи та ліквідацію юридичної особи.

До заходів відповідальності, що застосовуються до юридичних осіб і мають організаційний характер, слід віднести примусову реорганізацію, припинення та ліквідацію юридичної особи. Зокрема, нормами цивільного та господарського законодавства, а також Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [12] встановлений порядок реорганізації, припинення та ліквідації юридичної особи.

Висновки. На підставі здійсненого аналізу суб'єктів адміністративної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності з'ясовано особливості інституту адміністративної відповідальності юридичних осіб. Аналіз чинного законодавства дає підстави стверджувати, що правовою підставою притягнення юридичних

осіб до юридичної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності є норми господарського і спеціального законодавства. Враховуючи, що до юридичної особи за порушення прав інтелектуальної власності можуть бути застосовані адміністративно-господарські санкції, а також заходи цивільно-правової відповідальності, вважаємо їх достатніми для притягнення до відповідальності юридичних осіб, а тому на сьогодні визнання юридичної особи суб'єктом адміністративної відповідальності є необґрунтованим і передчасним.

Список літератури

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України [Текст] / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавранюка. – 3-тє вид., перероб. та доповн. – К. : Атіка, 2003. – 1056 с.
2. Демський Е. Співвідношення адміністративної і господарської відповідальності [Текст] / Е. Демський // Юридична Україна. – 2005. – № 9. – С. 24–29.
3. Демський Е. Ф. До питання про відповідальність юридичних осіб [Текст] / Е. Ф. Демський, В. С. Ковальський, С. Е. Демський // Вісник господарського судочинства. – 2002. – № 4. – С. 168–176.
4. Світличний О. П. До питання юридичної відповідальності юридичних осіб за порушення об'єктів права інтелектуальної власності [Текст] / О. П. Світличний // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2014. – Вип. 197. – Ч. 2. – С. 196–202.
5. Адміністративне право України [Текст]: підруч. / за ред. Ю. П. Битяка. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.
6. Адміністративне право України. Академічний курс [Текст]: підруч. : у 2 т. / ред. колегія : В. Б. Авер'янов (голова) та ін. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – Т.1: Загальна частина. – 592 с.
7. Щербина В. С. Господарське право [Текст]: підруч. / В. С. Щербина. – 2-е вид. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 592 с.
8. Про охорону прав на сорти рослин : Закон України від 21 квітня 1993 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3116-12>.
9. Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування : Закон України від 17 січня 2002 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2953-14>.
10. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 2 березня 2015 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/222-19>.

11. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

12. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15 травня 2003 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.

References

1. Melnyk, M. I., Khavraniuk, M. I. (2003). Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary Criminal Code of Ukraine]. Kyiv: Atika, 1056.

2. Demskyi, E. (2005). Spivvidnoshennia administratyvnoi i hospodarskoi vidpovidalnosti [Value administrative and economic responsibility]. Yurydychna Ukraina, 9, 24–29.

3. Demskyi, E. F., Kovalskyi, V. S., Demskyi, S. E. (2002). Do pytannia pro vidpovidalnist yurydychnykh osib [On the liability of legal persons]. Visnyk hospodarskoho sudochynstva, 4, 168–176.

4. Svitlychnyi, O. P. (2014). Do pytannia yurydychnoi vidpovidalnosti yurydychnykh osib za porushennia ob'ektiv prava intelektualnoi vlasnosti [On the issue of legal liability of legal persons for violation of intellectual property rights]. Naukovui visnyk NULES of Ukraine: Seriya «Law», 197 (P. 2.), 196–202.

5. Bytiak, Yu. P. (2005). Administratyvne pravo Ukrainy: pidruchnyk [Administrative Law Ukraine]. Kyiv: Jurinkom Inter, 544.

6. Averianov, V. B. (2007). Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyi kurs: pidruch.: Zahalna chastyna [Administrative Law of Ukraine]. Kyiv: TOV «Vydavnytstvo «Yurydychna dumka», 592.

7. Shcherbyna, V. S. (2005). Hospodarske pravo: pidruchnyk [Commercial law]. Kyiv: Jurinkom Inter, 592.

8. Law of Ukraine of April 21, 1993 «On the Protection of Plant Varieties». Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3116-12>.

9. Law of Ukraine of January 17, 2002 «On peculiarities of state regulation of business entities associated with the production, export, import of disks for laser reading systems». Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2953-14>.

10. Law of Ukraine of March 2, 2015 «On licensing of economic activities». Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/222-19>.

11. Law of Ukraine of April 16, 1991 «On Foreign Economic Activity». Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

12. Law of Ukraine of May 15, 2003 «On state registration of legal entities and individuals-entrepreneurs and community groups». Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.

СУБЪЕКТЫ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА

НАРУШЕНИЕ ПРАВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

А. Г. Майданевич

Аннотация. Статья посвящена исследованию проблемных вопросов, связанных с признанием субъектами административной ответственности. На основании анализа действующего законодательства Украины и доктринальных мнений сделан вывод о преждевременности и необоснованности признания юридических лиц субъектами административной ответственности.

Ключевые слова: юридические лица, субъекты административной ответственности, физические лица, юридическая ответственность, нарушение прав интеллектуальной собственности.

SUBJECTS OF ADMINISTRATIVE LIABILITY FOR VIOLATIONS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS

A. G. Maidanevych

Abstract. The article is devoted to problematic issues related to the recognition of the subjects of administrative responsibility. Based on the analysis of the current legislation of Ukraine and doctrinal opinions, the conclusion is premature and unfounded the recognition of legal persons as subjects of administrative responsibility.

Keywords: legal entities, subjects of administrative responsibility, individuals, legal liability, violation of intellectual property rights.